

Blok całkowity?

Complete heart block?

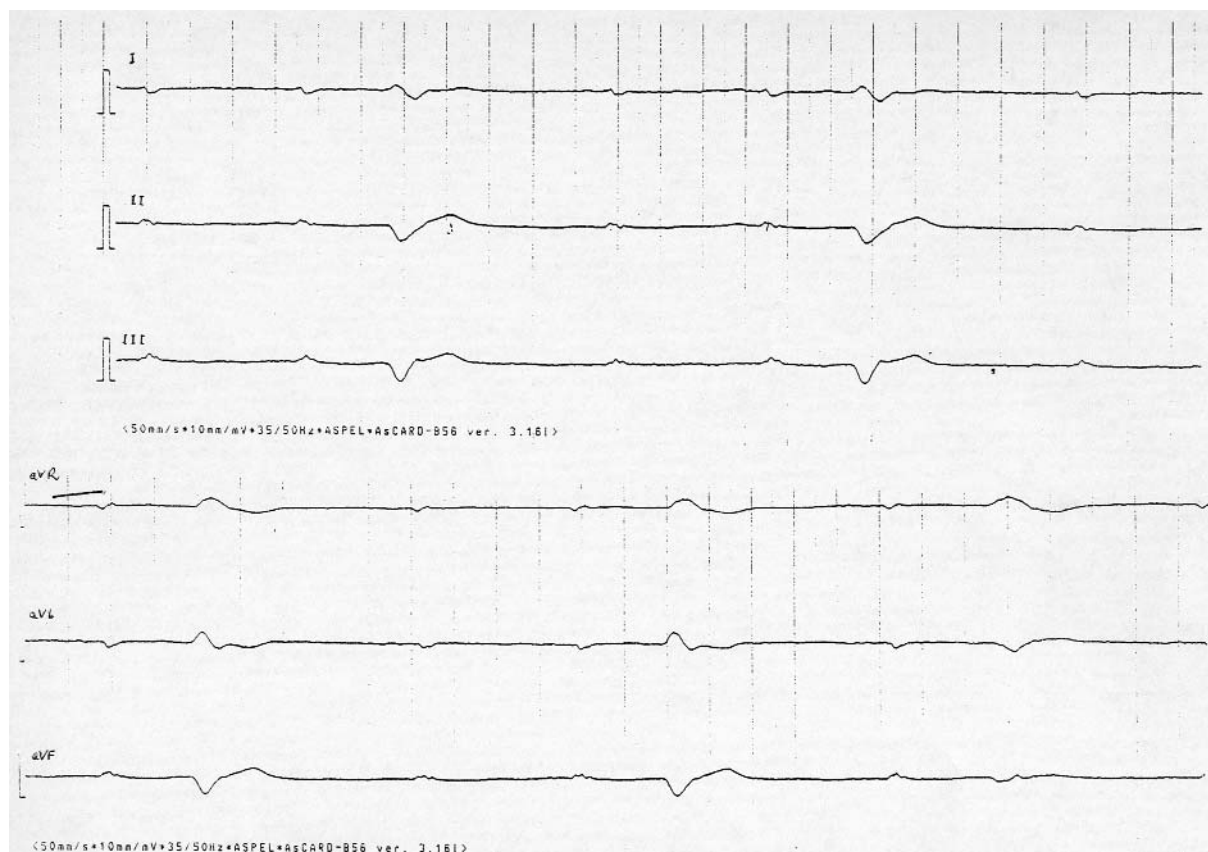
Ewa Makowska, Dariusz Winek, Katarzyna Flasińska

Klinika Kardiologii, Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego, Szpital Grochowski, Warszawa

Kardiol Pol 2007; 65: 198-199

Można wpaść w popłoch, widząc odprowadzenia kończynowe przedstawianego elektrokardiogramu (Ry-
ciny 1. i 2.)! Chory, 68-letni mężczyzna, został w trybie
pilnym przeniesiony do sali „R” z rozpoznaniem wstęp-

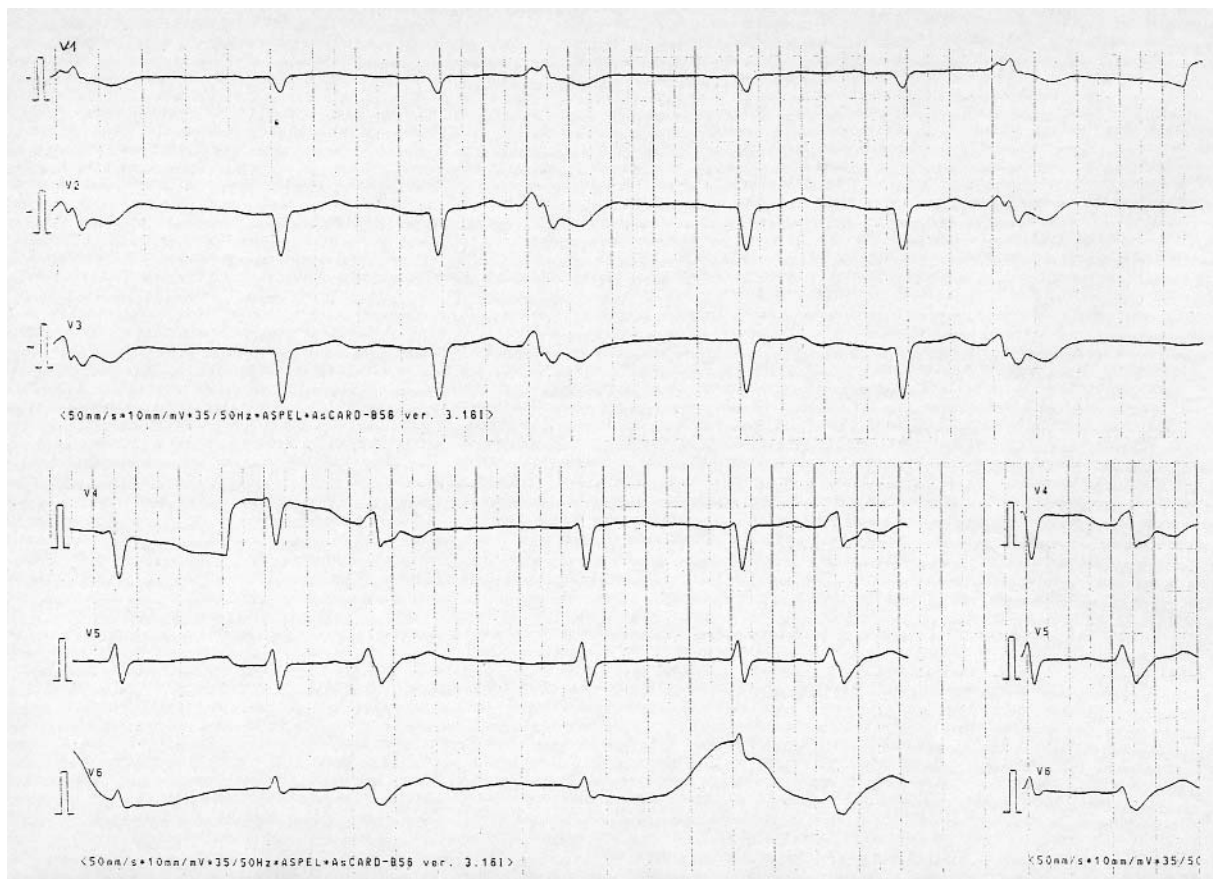
nym bloku całkowitego z zastępczym rytmem komoro-
wym o częstotliwości 27/min. Do czasu przeniesienia
do sali „R” był hospitalizowany na oddziale wewnętrz-
nym z powodu zaostrzenia cech niewydolności serca.

Rycina 1. EKG wykonane przed przeniesieniem do sali „R” – cz. I

Adres do korespondencji:

dr n. med. Ewa Makowska, Klinika Kardiologii CMKP, Szpital Grochowski, ul. Grenadierów 51/59, 04-073 Warszawa, tel.: +48 22 871 11 08, +48 22 810 17 38, e-mail ewamak@kkcmkp.pl

Rycina 2. EKG wykonane przed przeniesieniem do sali „R” – cz. II

Negował zaszabnięcia oraz utraty świadomości, w chwili wykonywania EKG czuł się normalnie. W trakcie pobytu w sali „R” także nie występowały zaszabnięcia, przez cały czas na monitorze obserwowano rytm zatokowy bez zaburzeń przewodzenia. Skąd więc rozbieżność pomiędzy stanem klinicznym a EKG?

Wyjaśnienie zagadki znajduje się w odprowadzeniach przedsercowych, gdzie widoczny jest miarowy rytm zespołów QRS o częstotliwości podstawowej 80/min, zakłócony trigeminią komorową. Podstawowe zespoły QRS są poprzedzone załamkami P, najlepiej widocznymi w odprowadzeniu V₁. W zespołach QRS widzimy cechy przebytego zawału ściany przedniej. Wystarczy porównać odległości z zapisu odprowadzeń przedsercowych z zapisem z odprowadzeń kończynowych, by się przekonać, że niższe wychylenia widoczne w odprowadzeniach kończynowych odpowiadają nadkomorowym zespołom QRS, a „większe” zespoły to dodatkowe pobudzenia komorowe. Pozostaje oczywiście najważniejsze pytanie: Dlaczego w odprowadzeniach kończynowych amplituda zespołów QRS jest tak niska? Najczęstszą przyczyną małego napięcia zespołów QRS jest płyn w worku osierdziowym [1], szczególnie w przy-

padku tamponady serca [2]. Istnieją doniesienia o wpływie przewodzenia [3] oraz stężenia albumin na wielkość zespołów QRS [4].

U tego chorego w badaniu echokardiograficznym stwierdzono tylko ślad płynu w worku osierdziowym, uwidoczniono natomiast powiększenie wszystkich jam serca, dużą niedomykalność mitralną i trójdzielną oraz rozległe zaburzenia kurczliwości. Co mogło być przyczyną takich zmian w EKG – nie wiemy.

Piśmiennictwo

1. Dąbrowska B, Dąbrowski A. Podręcznik elektrokardiografii. PZWL, Warszawa 2002.
2. Bruch C, Schmermund A, Dages N, et al. Changes in QRS voltage in cardiac tamponade and pericardial effusion: reversibility after pericardiocentesis and after anti-inflammatory drug treatment. *J Am Coll Cardiol* 2001; 38: 219-26.
3. Madias JE. Reversible attenuation of voltage of QRS complexes and P waves and shortening of QRS duration and QTc interval consequent to large perioperative intravenous fluid infusions. *J Electrocardiol* 2006; 39: 415-8.
4. Kudo Y, Yamasaki F, Kataoka H, et al. Effect of serum albumin on QRS wave amplitude in patients free of heart disease. *Am J Cardiol* 2005; 95: 789-91.